

Az oktatás intézményrendszere

Skócia az oktatás területén azt megelőzően is **autonómiát élvezett**, hogy az Egyesült Királyság kormánya 1998-ban hozzájárult a független skót parlament létrehozásához, s így a kormányzati felelősség egy jelentős részének nemzeti hatáskörbe való átadásához.¹ A több évtizede saját karakterrel rendelkező skót oktatási rendszer **számos lényeges ponton különbözik az angoltól**, s nem csupán **az intézmények fenntartásának közösségi modelljében**. Lényeges az eltérés például a tanulók fejlődésének nyomon követésében, amiben – az Angliában rendszeresen alkalmazott **tudástesztek helyett** –, **sokkal inkább a fejlesztő értékelés** szakmailag jól kidolgozott rendszere **dominál**. S ugyanígy, karakteres különbség érzékelhető a tanári munka kontrolljában, illetve támogatásában is. Az Angliában jellemző erősebb **külső ellenőrzéssel szemben**, Skóciában **a folyamatos önfejlődésre épülő minőségbiztosítási paradigma érvényesül**.

A **tankötelezettség** 5-16 éves korig tart Skóciában, de a fiatalok többsége 17-18 éves koráig a szervezett oktatás keretei között marad. Az intézményrendszer legalsó – nem kötelező – szintjét az **óvodák** (*nursery*) képezik, amelyek között viszonylag sok a magán fenntartású létesítmény. Az oktatás egyéb intézményeinek meghatározó többsége azonban jelenleg állami támogatással, önkormányzati irányítás alatt működik, s a diákok ingyenesen vehetik igénybe azokat. Az **általános iskolát** (*primary school*) öt évesen kezdik a gyerekek. A hét éven át tartó alapozó oktatás minden tanuló számára egységes, miként a **középiskola** (*secondary school*)² első négy évfolyama is, ahová szelekció nélkül, automatikusan lépnek tovább a diákok 12 éves korukban. A középiskola első négy osztálya országosan egységes állami vizsgával (*Standard Grades*)³ zárul. E vizsgát követően, 16 éves korukban három lehetőség közül választhatnak a fiatalok: munkába állhatnak, szakmát tanulhatnak, vagy ha később egyetemre szeretnének menni, saját középiskolájuk 5-6. évfolyamán folytathatják tovább a tanulmányaikat.

¹ A nemzeti önrendelkezés joga az oktatás mellett jelenleg a kulturális, az igazságügyi, a mezőgazdasági és halászati, valamint a regionális fejlesztési ügyekre terjed ki. Politikai szinten időről időre felvetődik az országban a Nagy-Britanniától való teljes függetlenedés gondolata. Erről legutóbb 2014. szeptember 18-án tartottak referendumot. A szavazók 55,3%-a azonban – igen magas részvételi arány mellett – az elszakadás ellen voksolt.

² Skóciában különféle neveken (*high school, academy* stb.) működnek a középiskolák, de a követelmények szintjén nincs lényeges eltérés közöttük. Az eltérő nevek csupán a hagyományok őrzését jelentik, és nem másfajta intézménytípust jelölnek.

³ A skót oktatási rendszerben 14-16 éves korban megszerezhető tanúsítvány. E vizsgára jellemzően 7-8 tantárgyból készülnek fel a fiatalok, amelyek között az alapvető tantárgyak (az angol és a matematika) mellett különféle szabadon választott ismeretkörök jelenhetnek meg. A *Standard Grades* tanúsítványnak jelenleg három szintje érhető el: (a magasabtból az alacsonyabb felé haladva) a „*Credit*”, a „*General*” és a „*Foundation*”. Ezt a rendszert fogja felváltani a közeljövőben az a vizsgarendszer, amely a Skót Kredit- és Képesítési Keretrendszer (*Scottish Credit and Qualifications Framework*) részét képezi majd, és egyúttal szervesen kapcsolódni fog az új központi alaptantervhez, a „*Curriculum for Excellence*”-hez is.

Skóciában nincsenek a magyarhoz hasonló szakiskolák. A **szakmai képzés** a középfok utáni „*further education*” része és a főiskolai intézménytípusnak tekinthető *college*-okban folyik. A *college*-ok széles kínálatát nyújtják minden olyan tanulási lehetőségnek, amely az általános tankötelezettség időszaka után választható, és nem egyetemi (*university*) szintű képzést jelent. A kínálat nagyon színes, s egyaránt megtalálhatók benne a szellemi pályákra, illetve a kétkezi munkavégzésre felkészítő, különféle időtartamú kurzusok. Mivel ugyanez az intézménytípus a fő bázisa a felnőttoktatásnak is, a skóciai *college*-okban a legkülönbözőbb életkorú emberek tanulnak együtt a 17 évesektől a 70 feletti érdeklődő nyugdíjasokig – nagyobb részt ugyancsak államit forrásból, térítési díj nélkül.

Statistikai adatok a skót oktatásról⁴

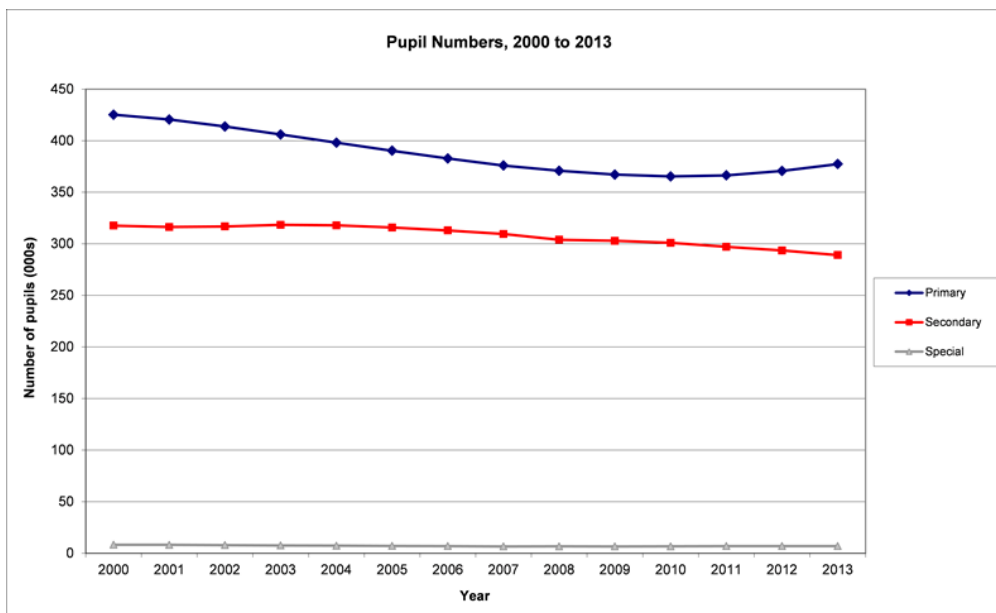
Intézmény	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pre-school	2 761	2 750	2 702	2 645	2 615	2 586	2 553	2 551	2 504
Primary	2 194	2 184	2 168	2 153	2 128	2 099	2 081	2 064	2 056
Secondary	385	381	378	376	374	372	367	365	364
Special	190	190	183	193	190	163	158	155	149

Tanuló	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pre-school	105 810	111 720	106 060	105 420	107 420	92 030	94 840	98 195	102 871
Primary	390 260	382 783	375 946	370 839	367 146	365 326	366 429	370 680	377 382
Secondary	315 840	312 979	309 560	303 978	302 921	301 007	297 109	293 562	289 164
Special	7 140	6 975	6 709	6 756	6 673	6 800	6 973	6 976	6 984

Pedagógus	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pre-schools	1 702	1 704	1 689	1 650	1 630	1 524	1 461	1 386	1 288
Primary	22 991	23 625	23 829	23 615	23 243	23 095	22 813	22 685	22 905
Secondary	25 735	26 186	26 573	26 067	25 371	24 776	24 241	23 980	23 695
Special	2 031	2 075	2 044	2 083	1 985	1 913	1 973	2 026	2 020

Pre-schools = iskolai előkészítők. Primary = általános / Secondary = közép / Special = speciális iskola.
A pedagógusok táblázata azokat jelöli, akiket az intézmény foglalkoztat. Rajtuk kívül van még a rendszerben mintegy ezer fős, központilag foglalkoztatott, helyettesítő tanári kör is.

⁴ Forrás: <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2013/12/4199/downloads#res439969>

1. ábra. A tanulói létszám alakulásának trendje intézménytípusonként 2000 és 2013 között⁵

⁵ Forrás: <http://scotland.gov.uk/Topics/Statistics/Browse/School-Education/TrendPupilNumbers> (Letöltés: 2014.09.26.)